

Hol vagytok, székelyek?

Kristó Gyula, *A székelyek eredete* címmel alaposan adatolt, érveit logikailag szigorúan egymásra alapozó-építő, okos könyvet írt (Balassi Kiadó, Budapest, 2002). A székelység eredete ma talán többeket foglalkoztat, mint a gyűjtőnév alá tartozók összessége. Ez különösen napjainkra érvényes, amikor az erőszakosan internacionalizáló hajlamú diktatúrák szorítójából félig-meddig kiszabadíthatják magukat az érintettek. Székelyesen *felemonyát* mondunk, mert egyrészt ötven év ép észérveket kiszorító nyomorgatása megtette a hatását, különösen a maradék Magyarországon élők körében — ez a státustörvény körüli szégyenletes kötélhúzás idején bizonyosodik be —, s erre *rátorzul* egy romantikus eredettudat, amely a magyarságnál is magyarabbnak tartja a székelyt.

Kristó Gyula nem ezen a csapáson halad, sőt, a szakmabéliek és a történelmi ismereteket *fogyasztók* körében is híveket szerzett elméleteinek — mint amilyen a székelység hunoktól való származtatása például —: ha nem is löki félre ellenszenvvel, de hitelt is csak olyan mértékben ad ennek, amilyen arányban ezt a saját kutatásai és mások eredményeinek összegezése lehetővé teszi.

A szerző nyolc fejezetre tagolva nyolc szempontot szembe- és ennek a tanulságait egymás mellé illesztve, majd összegezve alkot szintézist a jelzett témáról. *Etimológiai, őstörténeti, néptörténeti, hadtörténeti, társadalomtörténeti, régészeti, nyelv- és nyelvjárástani, egyház- és településtörténeti* argumentumok alapján érvel, bizonyít, cáfol és megerősít feltételezéseket, teóriákat, s összegező-képpen megállapítja, hogy:

** a székelység eredetileg török ajkú nép volt, mely a IX. század első felében csatlakozott a magyarokhoz. (...) Sztjeppi múltjukból, keleti előéletükből hozták magukkal azt a hiedelmet, hogy hajdan Attila népe voltak, illetve ugyaninnen eredt — utóbb más, bizánci és szláv ele-*

meikkel gazdagodott — rovásírásuk. A magyarul székelyeknek nevezettek, a kazárok közül kivált elemek magyarokhoz csapódását követően, azokkal együtt az összefoglaló kavar néven a magyar nomádállam katonai segédnépét alkották. Mivel a nomád birodalomban nem bontották meg a csatlakozott (alávett) népek etnikumát, így a székelyek (és más kavar csoportok, így pl. a kálizok is) töretlenül vagy sérülést szinte alig szenvedve őrizték etnikai sajátosságukat, népi különállásukat a X. század folyamán. (Ennél a tételnél azért időzünk, mert a legvitatottabb a székelység történetében éppen a honfoglalást közvetlen megelőző, a honfoglalási és az ezután következő időszak egészen a XIV. századig, amikor megjelennek az első hiteles feljegyzések velük kapcsolatban.)

** (...) A magyarokkal együtt tértek át — nyilván, hosszú évtizedek alatt — a keresztény vallásra. (...) Nagy a valószínűsége annak, hogy a székelyek a XI. században teljesen áttértek a magyar nyelvre, azaz végbement körükben a nyelvcsere. Ettől kezdve a székelyek anyanyelve a magyar lett. (...) A szerveződés kereteiül... a határvármegyék szolgáltak, amelyek a XI. században — főleg a legveszélyeztetettebbnek tekintett nyugati határszakaszon, ahol gyakran kellett az ország védelmének érdekében hadakozniuk — a hozzájuk tartozók számára társadalmi értelemben bizonyos védettséget, kivételeztséget jelentettek. (...) A székelyek a XI. században a határvármegyék keretei között megőrizték különállásukat, még ekkor is döntően szabad elemekből álltak. (...) Esetenként a székelyek szabadabb életvitelű, viszonylagos kivételeztsége még vonzerőt is gyakorolhatott a lesüllyedéstől fenyegetett magyarok számára.*

A szerző részletezi azt a kérdést is, hogy a székelység keletre *húzódása* spontán folyamat-e, vagy királyi parancsra foglalják el ma ismeretes szálláshelyeiket, vagy mindkettő következménye a „székely honfoglalás”.

Kristó Gyula fejtegetésében nagy teret szentel, illetve súlypontoszza a sokat vitatott *székely szabadság* kérdését. Egy nyugat-kelet irányú népmozgást adatolva és felvázolva álla-

pítja meg: „A talán már a XI. századtól folyó, keleti irányú vándormozgalom folytatásaként a nyugati székelyek nagyobb számban a XII. század második felében hagyhatták el otthonaikat, s mehettek keletre. Mivel a szabadságot keresték, nyilván sokan csatlakoztak hozzájuk magyarok, szlávok és más etnikumok közül is. E székelyek immár egységes magyar nyelvet beszéltek ugyan, de a magyaroktól való etnikai különállásuk tudata nem halványult el. A székelyek például őrizhették hitüket az Attilától való származásukról, nem feledhették el ősi rovásírásukat. (...) Az erdélyi székelyek magas fokú szabadság szintje eleve azt tételezi fel, hogy a székelység nem teljesen szolgálai állapotúként érkezett Erdélybe, hanem a szabadság valamiféle ismérveivel ekkor még rendelkezett, amelyet a későbbiekben több ok következtében kibővített.”

A szerző feltételezi, hogy Erdély keleti peremén egy teljesen jogfosztott, a szabadság minimumával rendelkező népség nem tudott volna eleget tenni határvédő feladatának. „Ami pedig a belső székely viszonyokat illeti, senkinek sem kell meglepődnie azon, hogy a székelyek társadalmi eredendően vérségi alapon tagozódott” — állapítja meg.

„Arra a kérdésre tehát, hogy milyen eredetűek a székelyek, legalább egy összetett mondat kell (amelyen természetesen az eljövendő kutatások minden irányban változtathatnak): a honfoglalás idején a székelység a magyar nomádállam török ajkú népe volt, a XIV. században viszont a székelyek már úgyszólván minden szempont alapján (döntően) magyarok. A mai székelyek tehát se nem csak török, se nem csak magyar származásúak; egyszerre, egyenlő jogon tekinthetők mindkettőnek, mert a két eredet együtt teszi ki a székelységet. Török eredet nélkül egyáltalán nem lettek volna székelyek, magyar eredet nélkül viszont egyáltalán nem lennének ma székelyek.”

Kristó Gyula tanulmánykötetében bőséges háromszéki vonatkozású, egészen friss anyagot is beledolgoz, többek között felhasználja dr. Székely Zoltán zabolai és petőfalvi kutatásainak eredményeit, összegezi az ezzel kapcsolatos véleményeket.

Sylvester Lajos

Könyvjelző

Háromszék,
(Sepsiszentgyörgy)

2002. AUGUSZTUS 24.